

sági szempontból, a vele kapcsolatos értetlenség és bizalmatlanság nem szűnt meg. Gondoljunk a klisékre: a kereskedelem nem igazi munka: akinek a keze közt pénz fordul meg hivátságsszerűen, annak biztosan sok van belőle, s ha sok van, azért van, mert másokat megkárosít.

Meggyőződésünk szerint a már összegyűjtött, de itt nem szereplő folklór anyag feldolgozása során a fenti kép finomulni fog, de döntően nem változik: a zsidó nem egy más vallású magyar, hanem egy idegen, éppen úgy, mint a cigány, akkor is, ha természetesen a két „belső idegen” portréja különbözik. A két idegen csoport különbözőségének és azonosságának fölgöngyölítése a sztereotípiakutatásnak érdekes feladata lehet.

JEGYZETEK

- 1 Csepeli György az etnocentrikus üzenet veszélyessé válására példaként idézi a következő szállóigét: „Extra Hungariam non est vita, et si est, non est ita” lásd *Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon a 70-es években*. Budapest, 1984.
- 2 A keresztény egyházak szerepének és felelősségének kérdését a zsidók iránt tanúsított ellenséges nézetek elterjedésében – melyeknek, mint mondtuk, magja az a tétel volt, hogy a zsidók Krisztus legfőbb ellenségei – csak XXIII. János pápa kezdeményezésére vizsgálták felül. Az 1965-ös *Nostra Aetate* kezdetű pápai enciklika negyedik pontja megállapítja, hogy a zsidó nép nem áll átok alatt, mert nem felelős Jézus keresztre feszítéséért. Az új teológiai felfogások értelmében, melyeket a 70-es években ismertek el, Isten nem vonta vissza Izraellel kötött szövetségét, következtetéképpen a zsidóság történelmi küldetése nem ért

véget a Második Jeruzsálemi Szentély pusztulásával. Egyidejűleg elítélték az antiszemitizmus minden időkből való minden megnyilatkozási formáját.

- 3 Az idézett jelzők forrása Aranyszájú Szent János prédikációi, aki konstantinápolyi püspök volt 397 és 404 között. *Patrologiae Graecae* Jaen–Paul Migne kiadásában. Paris, 1862.

BIBLIOGRÁFIA

- Allport, Gordon W.: *Az előítélet*. Budapest, 1977.
- Blumenkranz, Bernard: *Le Juif médiéval au miroir de l'art chrétien*. Paris, 1966.
- Erdélyi Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtöt lépék. Archaikus népi imádságok*. Budapest, 1976.
- Fabre–Vassas, Claudine: „L'enfant, le four et le cochon” 155–177. in: *Le monde Alpin et Rhodanien* 1982.
- Flesch Ármin: *A zsidó a magyar közmondásban 176–193*. IMIT Évkönyv 1908.
- Noirs et Blanc. *Leur image dans la littérature orale africaine. Étude, anthologie* Paris, SELAF, 1976.
- „The Gypsies in Hungarian Oral Literature” *New York Folklore*, 1985. 149–160.
- Görög Veronika: Éva gyermekei és az egyenlőtlenség eredete: a teremtés-történet újratereztései. *Etnographia* 1986/1. 23 13–24.
- Kálmány Lajos: *Szeged népe II*. Arad, 1181–82.
- Lippman Walter: *Public Opinion*. New York, 1922.
- Nyíri Tamás: „Előszó helyett” 5–23. in: Szenes Sándor: *Befejezetlen múlt. Keresztények és zsidók, sorsok*. Budapest, 1986.
- Petzoldt Leander „The Eternal Loser: the Jew as Depicted in German Folk Literature” 28–48. in: *International Folklore Review*, 1986. nov. 4.
- Polner Zoltán: *Föld szülte fáját. Szeged környéki ráolvasások és népi imádságok*. Szeged, 1978.

Hárs György Péter versei

IOGAR ÁROK

Elfeledésre ítélték az istenek engem –
 úgy szövik álmaikat hogy előlem
 elfödi hátuk a célt.
 És a szavakból már-már röppen a lélek –
 súlytalanul az időben akár
 szeptemberi égen a hold.
 Meg nem méretik itt a halandó. Áll csak –
 megbabonázva eláll idekint és
 nézi ez ősi közönyt.
 Nézi a tölgyfát: megkoronásult önzés –
 s önmaga árnyékába takartan
 hajlik eléje a rét.
 S tudja hogy innen pár lépés csak az árok –
 ám régóta az arca se fordul
 nyugtalan arrafelé.
 Kérdőn néznek a mélyből így is a csontok –
 s rárimelnek a rozsdás balták
 s elfoszló takarók.
 Ott a határ. Ezt hirdeti némán minden. –
 S mert nem lépheti át eleven lény
 élnie itt se lehet.

FÁKIA ROMJAI

Hát ezentúl már mit s minek hiszünk?
 Fa lép élénk vagy szárnyas óriás –
 s amott e fénylő folt vajjon a tenger-e –
 vagy anyánk teste – hullám és korall.
 Mert jött miközénk egy szenes szavú ember.
 S megrontó szemeit fölemelte reánk.
 És mondott száz imát.
 És nem hallgatták meg sosem.
 De a folyók már indulóban vannak.
 És országszerte temetkezni kezdtek.
 Mutatván: lángoló még az égiek haragja.
 S van még esélye néha a hirtelen szeleknek.
 Ám mindez a múlté.
 Őrzik krónikák. Őrzik térképek –
 furcsa sóhajok.
 S itt e pára által elhagyott vidéken
 biceg a láb. Sajog.